

EUROOPAN KOMISSIO

Bryssel 18.5.2011
KOM(2011) 275 lopullinen

2011/0129 (COD)

Ehdotus

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI

**rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevien vähimmäisvaatimusten
vahvistamisesta**

{KOM(2011) 274}

{KOM(2011) 276}

{SEC(2011) 580}

{SEC(2011) 581}

PERUSTELUT

1. EHDOTUKSEN TAUSTA

Tämä ehdotus on osa lainsäädäntöpakettia, jonka tavoitteena on parantaa rikoksen uhrin oikeuksia EU:ssa. Paketin kaksi muuta osaa ovat tiedonanto uhrin oikeuksien lujittamisesta EU:ssa ja ehdotus asetukseksi yksityisoikeuden alalla määrättyjen suojelutoimenpiteiden vastavuoroisesta tunnustamisesta.

Euroopan komissio on asettanut rikoksen uhrin suojelun ja suojelua koskevien vähimmäisvaatimusten vahvistamisen strategiseksi prioriteetiksi Tukholman ohjelman¹ ja siihen liittyvän toimintasuunnitelman² perusteella. Uhrin oikeudet asetetaan näissä asiakirjoissa EU:n asialistan kärkisijoille. Niissä myös todetaan lokakuussa 2009 kokoontuneen oikeus- ja sisäasioiden neuvoston päätelmien³ mukaisesti, että tarkoituksena on ottaa käyttöön yhdenmety ja koordinoitu lähestymistapa uhrin asemaan.

Euroopan unioni on asettanut tavoitteekseen pitää yllä ja kehittää vapauten, turvallisuuden ja oikeuteen perustuvaa aluetta, jonka kulmakivenä on yksityisoikeudellisia ja rikosoikeudellisia asioita koskevien tuomioiden ja muiden oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroinen tunnustaminen unionin alueella. Komission 27. lokakuuta 2010 julkistamassa katsauksessa unionin kansalaisuuteen⁴ pyritään purkamaan kansalaisoikeuksien toteutumisen esteitä kehittämällä EU:n tasolla tunnustettujen yksilön oikeuksien sisältöä. Tämä tarkoittaa muun muassa uhrin oikeuksien lujittamista. Samalla pyritään vahvistamaan rikoksesta epäillyn ja syytetyn prosessuaalisia oikeuksia rikosoikeudenkäyntimenettelyissä.

EU on jo parantanut rikoksen uhrin oikeuksia antamalla 15. maaliskuuta 2001 neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä. Vaikka alalla onkin tapahtunut kehitystä, puitepäätöksen tavoitteet eivät kuitenkaan ole täysin toteutuneet.

Euroopan parlamentti on kehottanut neuvostoa hyväksymään kattavan säädöskehityksen, joka tarjoaa rikoksen uhreille mahdollisimman kattavan suojan.⁵ Euroopan parlamentti kehottaa 26. marraskuuta 2009 antamassaan päätöslauselmassa naisiin kohdistuvan väkivallan poistamisesta⁶ jäsenvaltioita kehittämään kansallista lainsäädäntöään ja toimintalinjojaan kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi ja sen taustalla oleviin syihin puuttumiseksi erityisesti ehkäisevin toimin. Parlamentti myös kehottaa unionia varmistamaan, että kaikilla väkivallan uhreilla on oikeus suojeluun, apuun ja tukeen. Lissabonin sopimuksen hyväksyneen hallitustenvälisen konferenssin päätösasiakirjaan liitettyssä julistuksessa 19 kehoitetaan niin ikään jäsenvaltioita toteuttamaan kaikki tarvittavat toimenpiteet perheväkivaltarikosten estämiseksi ja niistä rankaisemiseksi sekä uhrien tukemiseksi ja suojelemiseksi.

---

¹ KOM(2010) 623.

² KOM(2010) 171, EUVL C 115, 4.5.2010, s. 1.

³ Neuvoston 2969. istunto (oikeus- ja sisäasiat) 23.10.2009, 14936/09 (Presse 306).

⁴ Katsaus Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2010 – Unionin kansalaisoikeuksien esteiden poistaminen, KOM(2010) 603.

⁵ Euroopan parlamentin päätöslauselma EU:n rikosoikeudellisen alueen kehittämisestä (INI/2009/2012), 7.5.2009.

⁶ P6_TA(2009)0098.

Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa unionin alueella perustuu tuomioiden ja oikeudellisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen. Jotta vastavuoroinen tunnustaminen toimisi tehokkaasti, sen on tapahduttava luottamuksen hengessä siten, että sekä oikeusviranomaiset että kaikki rikosprosessin osapuolet ja muut, joilla on siihen perusteltu intressi, voivat luottaa kunkin jäsenvaltion sääntöjen asianmukaisuuteen ja siihen, että niitä sovelletaan oikein. Jos rikoksen uhrin suojeluun ei sovelleta samoja vähimmäisvaatimuksia koko EU:ssa, huoli uhrin kohtelusta tai prosessioikeudellisten sääntöjen eroista voi heikentää luottamusta.

Yhteisten vähimmäisvaatimusten tarkoituksena on lisätä luottamusta kaikkien jäsenvaltioiden rikosoikeusjärjestelmiin, minkä puolestaan odotetaan johtavan tehokkaampaan oikeudelliseen yhteistyöhön keskinäisen luottamuksen ilmapiirissä sekä perusoikeuksien edistämiseen Euroopan unionissa. Yhteisten vähimmäisvaatimusten pitäisi myös vähentää kansalaisten vapaan liikkuvuuden esteitä, koska vaatimuksia olisi sovellettava kaikkiin rikoksen uhreihin.

Johdonmukaisuus suhteessa unionin muuhun politiikkaan ja muihin tavoitteisiin

Tässä ehdotuksessa pyritään ottamaan huomioon ja täyttämään rikoksen uhrien erilaiset tarpeet, jotka sivuavat myös useita muita EU:n toimintalohtoja. Uhrin oikeuksien suojelu on olennainen osa EU:n niitä politiikkoja ja välineitä, jotka liittyvät ihmiskauppaan, lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja riistoon, naisiin kohdistuvaan väkivaltaan, terrorismiin, järjestäytyneeseen rikollisuuteen sekä liikenne rikkomusten valvontaan.

Tämä ehdotus perustuu erityisesti seuraaviin voimassa oleviin säädöksiin ja täydentää niitä: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta⁷, parhaillaan hyväksyttävänä oleva ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta⁸ ja terrorismin torjumisesta tehty neuvoston puitepäätös 2002/475/YOS⁹, sellaisena kuin se on muutettuna neuvoston puitepäätöksellä 2008/919/YOS¹⁰. Ehdotuksessa vahvistetaan uhrin oikeuksia koskevat vähimmäisvaatimukset ja parannetaan siten uhrin suojelun yleisiä edellytyksiä EU:n lainsäädännössä ja politiikassa. Aiemmin on annettu erityissäädöksiä joistakin yksilöidyistä rikoksista (terroriteot, ihmiskauppa, lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja riisto, lapsipornografia) tiettyjen uhriryhmien suojelemiseksi. Tässä ehdotuksessa määritellään laajat puitteet, joita voidaan soveltaa kaikkien rikoksen uhrien tarpeisiin rikoslajista, olosuhteista ja tapahtumapaikasta riippumatta. Ehdotuksen säännökset ovat edellä esitetyillä toimintalohtoilla omaksutun linjan mukaiset.

Tämä direktiivi ei vaikuta muissa EU:n säädöksissä oleviin säännöksiin, joissa käsitellään erityisen haavoittuvassa asemassa olevien uhrien tarpeita yksityiskohtaisemmin. Niinpä aikuisiin ihmiskaupan uhreihin sovelletaan direktiivissä 2011/36/EU vahvistettuja toimenpiteitä, jotka vastaavat tämän direktiivin 12 artiklassa, 20 artiklan b kohdassa, 21 artiklan 3 kohdan a, c ja d alakohdassa säädettyjä toimenpiteitä; alaikäisiin ihmiskaupan uhreihin sovelletaan direktiivissä 2011/36/EU vahvistettuja toimenpiteitä, jotka vastaavat tämän direktiivin 12 ja 20 artiklassa, 21 artiklan 2 kohdan a, b ja c alakohdassa, 21 artiklan 3 kohdassa ja 22 artiklassa säädettyjä toimenpiteitä; alaikäisiin seksuaalisen hyväksikäytön ja

⁷ EUVL L 101, s. 1.

⁸ EUVL L [...].

⁹ EYVL L 164, 22.6.2002, s. 3.

¹⁰ EUVL L 330, 9.12.2008, s. 21–23.

riiston sekä lapsipornografian uhreihin puolestaan sovelletaan [*lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta*] annetussa direktiivissä [...]EU vahvistettuja toimenpiteitä, jotka vastaavat tämän direktiivin 12 ja 20 artiklassa, 21 artiklan 2 kohdan a, b ja c alakohdassa, 21 artiklan 3 kohdassa ja 22 artiklassa säädettyjä toimenpiteitä.

Terrorismin uhrin puolestaan hyötyvät ehdotetuista mekanismeista, jotka koskevat uhrin tarpeiden selvittämistä, tiedottamista oikeuskäsittelyn etenemisestä ja riittävän suojelun antamista koko oikeuskäsittelyn ajan. Vaikka tässä ehdotuksessa ei säädetä yksityiskohtaisesti liikenneonnettomuuksien uhreista, uhrin tarpeiden parempi tiedostaminen ja lainkäyttäjien asenteiden parantaminen yhdistettynä tarvittaviin arviointeihin varmistaa osaltaan, että näidenkin uhrien tarpeet otetaan huomioon jo ennen kuin on selvitetty, liittyykö tapahtumaan rikos.

Lisäksi tässä ehdotuksessa otetaan johdonmukaisesti huomioon haavoittuvien uhrien erityistarpeet. Samaa linjaa on sovellettu ihmiskaupan uhreihin ja lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja riiston sekä lapsipornografian uhreihin.

Tulevaisuudessa kaavaillaan myös toimenpiteitä, jotka liittyvät tiettyihin uhriryhmiin, kuten terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden uhreihin. Erityisesti on tarkoitus tarkastella nykyisiä aukkoja terrorismin uhrien suojelussa, jotta voidaan parantaa heidän asemaansa EU:ssa.

Voimassa olevat aiemmat säännökset

- Ihmiskauppa, jota koskevaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2011/36/EU on otettu säännöksiä uhrien oikeuksien suojelemisesta; erityistä huomiota kiinnitetään niihin lapsiin, jotka ovat erityisen alttiita ihmiskaupalle;¹¹
- Lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsipornografia, joita koskevassa uudessa direktiiviehdotuksessa käsitellään tällaisten rikosten uhriksi joutuvien lasten erityistarpeita;¹²
- Lapsen oikeuksia koskeva EU:n toimintasuunnitelma, jonka keskeisenä tavoitteena on oikeusjärjestelmien kehittäminen lapsiystävällisemmiksi. Alaikäisten uhrien kielteisiä kokemuksia rikosoikeudenkäyntimenettelyistä olisi pyrittävä vähentämään ja heille olisi annettava mahdollisuus osallistua oikeudenkäyntiin aktiivisesti;¹³
- Neuvoston direktiivi 2004/80/EY rikoksen uhreille maksettavista korvauksista; direktiivillä pyritään helpottamaan korvauksen saamista rajatylittävissä tilanteissa;¹⁴

---

¹¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU, annettu 5 päivänä huhtikuuta 2011, ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta.

¹² Ehdotus direktiiviksi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja puitepäätöksen 2004/68/YOS kumoamisesta.

¹³ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, Lapsen oikeuksia koskeva EU:n toimintasuunnitelma, KOM(2011) 60, 15.2.2011.

¹⁴ Neuvoston direktiivi 2004/80/EY, annettu 29 päivänä huhtikuuta 2004, rikoksen uhreille maksettavista korvauksista, EUVL L 261, 6.8.2004, s. 15.

- Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuminen, joka on vuosia 2010–2015 koskevan tasa-arvostrategian strateginen prioriteetti ja Daphne III -ohjelman keskeinen tavoite;¹⁵
- Terrorismin uhrien oikeuksien suojaaminen.¹⁶

2. INTRESSITAHOJEN KUULEMISEN JA VAIKUTUSTEN ARVIOINNIN TULOKSET

Intressitahoja ja asiantuntijoita on kuultu komission normaalin käytännön mukaisesti. Tämän ehdotuksen liitteenä olevaa vaikutustenarviointia varten käytiin lainsäädäntöhanketta koskevia yksityiskohtaisia keskusteluja, joihin osallistui muun muassa valtionhallinnon, lainvalvontaviranomaisten, kansalaisjärjestöjen, kansainvälisten järjestöjen ja yliopistojen asiantuntijoita.

Komissio teetti vaikutusten arvioinnin tueksi ulkopuolisen tutkimuksen ja lisäksi selvityksen eri vaihtoehdoista sen varmistamiseksi, että suojattava henkilö ei menetä suojelumääräykseen perustuvaa suojaa matkustaessaan tai muuttaessaan toiseen jäsenvaltioon.¹⁷ Ehdotuksessa hyödynnetään myös kahden kyselyn tuloksia. Edellä mainittua ulkopuolista tutkimusta varten lähetettiin 384:lle julkisen sektorin ja muiden tahojen edustajalle kysely, johon saatiin 119 vastausta. Lisäksi Victims in Europe -hankkeen¹⁸ yhteydessä tehtiin lainsäädännön täytäntöönpanoa koskeva kysely ja täytäntöönpanon organisointia koskeva kysely, joista edelliseen saatiin 97 ja jälkimmäiseen 218 vastausta.

Vaikutusten arvioinnin laadintavaiheessa komissio järjesti sekä suurelle yleisölle että kansalaisjärjestöille ja valtionhallinnon organisaatioille tarkoitetun avoimen julkisen kuulemisen, jossa haettiin näkemyksiä siitä, millaisia toimia EU:n pitäisi toteuttaa rikoksen uhrien aseman parantamiseksi. Komissio sai määräaikaan mennessä 77 vastausta.

Akateemisten asiantuntijoiden, kansalaisjärjestöjen ja jäsenvaltioiden edustajien kokous pidettiin 18.–19. helmikuuta 2010, ja sen jälkeen järjestettiin oikeusfoorumi 14. huhtikuuta 2010.

Kuulemisten tulosten lisäksi komissio on hyödyntänyt lukuisia eri tutkimuksia ja julkaisuja.¹⁹

Vaikutusten arvioinnissa päädyttiin siihen, että vuoden 2001 puitepäättös on syytä korvata uudella direktiivillä, jossa säädetään uhrin oikeuksia koskevista konkreettisista velvoitteista. Lainsäädännön ohella olisi toteutettava käytännön toimenpiteitä täytäntöönpanon helpottamiseksi. Tämän ensivaiheen lisäksi kaavaillaan uusia selvityksiä ja toimenpiteitä uhreille myönnettävistä korvauksista ja oikeusavusta.

¹⁵ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, Naisten ja miesten tasa-arvostrategia vuosiksi 2010–2015, KOM(2010) 491.

¹⁶ Terrorismin torjumisesta 13 päivänä kesäkuuta 2002 tehty neuvoston puitepäättös 2002/475/YOS, sellaisena kuin se on muutettuna 28 päivänä marraskuuta 2008 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2008/919/YOS, EUVL L 330, 9.12.2008, s. 21–23.

¹⁷ Burkhard Hess: *Feasibility Study: The European Protection Order and the European Law of Civil Procedure*. Tutkimus julkaistaan lähiaikoina sivustolla http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm.

¹⁸ APAV/Victim Support Europe, "Victims in Europe" -hanke, 2009 (jäljempänä 'APAV-raportti').

¹⁹ Ks. esim. APAV-raportti (The Implementation of the EU Framework Decision on the standing of victims in the criminal proceedings in the Member States of the European Union), Lisboa 2009; Bulgarian Centre for the Study of Democracy, Project ONE: Member States' legislation, national policies, practices and approaches concerning the victims of crime, Sofia 2009.

3. EHDOTUKSEEN LIITTYVÄT OIKEUDELLISET NÄKÖKOHDAT

Uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS säännöksistä useita on säilytetty alkuperäisessä muodossaan tai muutettu vain sen verran kuin on selkeyden vuoksi tarpeen. Esimerkiksi direktiiviehdotuksen 9, 12, 14–16 ja 25 artikla vastaavat puitepäätöksen 3, 6, 9, 11 ja 12 artiklaa. Seuraavat huomautukset koskevat niitä artikloja, joissa on merkittäviä muutoksia puitepäätökseen verrattuna.

2 artikla – Määritelmät

Tämän direktiivin tarkoituksena on huolehtia siitä, että kaikki rikoksen uhrin saavat vähimmäisvaatimukset täyttävää suojelua kaikkialla EU:ssa. Direktiivissä säädetään tuen ja suojelun antamisesta myös uhrin perheenjäsenille, joille aiheutuu myös usein haittaa rikoksesta ja jotka saattavat olla vaarassa joutua toissijaisesti uhrin asemaan tai suoraan rikosentekijän tai tämän rikoskumppaneiden uhriksi tai näiden pelottelun kohteeksi. Jos uhri on menehtynyt rikoksen seurauksena, kaikkia tämän direktiivin säännöksiä voidaan soveltaa hänen perheenjäseniinsä, koska näillä on erityinen ja perustellumpi intressi oikeudenkäyntiin kuin elossa olevan uhrin perheenjäsenillä ja monessa tapauksessa perheenjäsenet tunnustetaan vainajan edustajiksi.

3–6 artikla – Tiedonsaantioikeus ja oikeus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi

Näiden artiklojen tarkoituksena on varmistaa, että uhri saa riittävästi tietoja ymmärrettävässä muodossa voidakseen täysin hyödyntää oikeuksiaan ja että hän kokee, että häntä kohdellaan kunnioittavasti. Tietojen pitäisi olla saatavissa siitä hetkestä lähtien, jona uhri tekee rikosilmoituksen. Lisäksi uhrin olisi säännöllisesti saatava tietoja käsittelyn etenemisestä koko rikosoikeudenkäynnin ajan. Tietojen olisi oltava riittävän yksityiskohtaisia, jotta uhri pystyy tekemään niiden perusteella järkeviä ratkaisuja osallistumisestaan oikeudenkäyntimenettelyihin ja oikeuksiensa käyttämisestä ja erityisesti siitä, onko syyttämättäjäntämispäätöksestä syytä valittaa.

Uhrilla voi eri syistä olla vaikeuksia ymmärtää vakiolomakkeella toimitettuja tietoja. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että hän ei ymmärrä kieltä, jolla tiedot on toimitettu. Voi olla myös muita ymmärtämistä vaikeuttavia tai sen kokonaan estäviä tekijöitä, kuten uhrin ikä, kypsyysaste, älylliset ja emotionaaliset valmiudet, lukutaito ja esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuus. Siksi tiedot olisi mahdollisuuksien mukaan annettava useissa eri muodoissa.

7 artikla – Oikeus käyttää uhrin tukipalveluja

Tämän artiklan tavoitteena on varmistaa, että uhrilla on mahdollisuus saada tukipalveluja, kuten tieto- ja neuvontapalveluja, emotionaalista ja psykologista tukea sekä käytännön apua. Nämä palvelut ovat usein ratkaisevan tärkeitä uhrin toipumisen kannalta, ja ne auttavat häntä selviytymään rikoksen aiheuttamasta sokista ja oikeudenkäyntimenettelyistä aiheutuvasta stressistä.

Tukipalvelujen olisi oltava saatavissa mahdollisimman pian rikostapahtuman jälkeen riippumatta siitä, onko tehty rikosilmoitus. Näillä palveluilla voi olla erityisen suuri merkitys, kun uhri päättää, tekeekö hän rikosilmoituksen vai ei. Uhri voi lisäksi tarvita tukea sekä oikeudenkäyntimenettelyjen aikana että pitempiaikaisesti. Tukipalveluja voivat antaa yhtä hyvin valtiolliset kuin valtiosta riippumattomat organisaatiot, eikä niiden saantia pidä rajoittaa

liiallisella byrokratialla tai muodollisuuksilla. Tukea voidaan antaa erilaisissa muodoissa, kuten henkilökohtaisissa tapaamisissa, puhelinneuvontana tai muita etäviestintävälineitä käyttäen palvelujen maantieteellisen jakauman ja kattavuuden maksimoimiseksi. Jotkin uhriryhmät tarvitsevat rikoksen erityisluonteen vuoksi asiantuntijapalveluja. Tämä koskee esimerkiksi seksuaalisen väkivallan, viharikosten (esim. sukupuoleen perustuvan väkivallan tai rasististen rikosten) ja terrorismin uhreja. Tällaiset palvelut tulisi asettaa uhrien saataville mahdollisuuksien mukaan.

Vaikka rikosilmoituksen tekeminen poliisille tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle ei saisi olla tuen saannin ehtona, näillä viranomaisilla on usein parhaat edellytykset kertoa uhrille tukimahdollisuuksista. Siksi jäsenvaltioita kannustetaan luomaan sellaiset olosuhteet, joissa uhrille saadaan tukipalvelujen piiriin ja samalla huolehditaan muun muassa tietosuojavaatimusten noudattamisesta.

8 artikla – Uhrin oikeus saada vahvistus rikosilmoituksen tekemisestä

Tämän artiklan tavoitteena on varmistaa, että kun uhri tekee rikosilmoituksen, hän saa siitä virallisen todistuksen, johon voidaan viitata asiaa koskevassa myöhemmässä viestinnässä.

9 artikla – Oikeus tulla kuulluksi

Tämän artiklan tavoitteena on varmistaa, että uhri saa rikosoikeudenkäyntimenettelyissä tilaisuuden esittää alustavia ja täydentäviä tietoja, näkemyksiä ja todisteita. Tämän oikeuden laajuus jää kansallisessa laissa määritettäväksi. Se voi vaihdella perusoikeuksista, joihin kuuluu oikeus kommunikoida toimivaltaisen viranomaisen kanssa ja oikeus esittää tälle todisteita, laajempiin oikeuksiin, joita ovat mm. oikeus saada todisteet otetuksi huomioon, oikeus varmistaa, että tietyt todisteet on esitetty, ja oikeus väliintuloon oikeudenkäynnissä.

10 artikla – Oikeudet syyttämättäjättämispäätöksen yhteydessä

Tämän artiklan tarkoituksena on antaa uhrille mahdollisuus tarkistaa, että vakiintuneita menettelyjä ja sääntöjä on noudatettu ja että päätös luopua jonkin tietyn henkilön syyttämisestä on tehty oikein. Päätöksen uudelleentarkastelua koskevat säännökset jäävät tarkennettaviksi kansallisessa lainsäädännössä. Vähimmäisvaatimuksena on kuitenkin, että uudelleentarkastelun tekijä on eri henkilö tai viranomainen kuin alkuperäisen syyttämättäjättämispäätöksen tekijä.

11 artikla – Oikeus sovittelua ja muita korjaavan oikeuden palveluja koskeviin takeisiin

Restoratiiviseen eli korjaavaan oikeuteen kuuluu erilaisia palveluja, joita voidaan tarjota joko rikosoikeudenkäynnin yhteydessä, ennen sitä, rinnakkain sen kanssa tai sen jälkeen. Palvelut voivat liittyä tiettyntyyppiseen rikokseen tai ainoastaan aikuisiin tai alaikäisiin rikoksentehtäjiin. Tällaisiin palveluihin kuuluvat muun muassa uhrin ja rikoksentehtäjän välinen sovittelu, läheisneuvonpito ja ns. puhepiirit.

Tämän artiklan tavoitteena on varmistaa, että kun korjaavan oikeuden palveluja tarjotaan, käytössä on takeet sen varmistamiseksi, ettei uhrin asema huonone entisestään prosessin seurauksena. Siksi näiden palvelujen olisi ensisijaisesti kohdistuttava uhrin etuun ja tarpeisiin, uhrille aiheutuneen vahingon korjaamiseen ja uuden vahingon estämiseen. Uhrin osallistumisen olisi oltava vapaaehtoista, mikä tarkoittaa sitä, että uhrilla olisi oltava riittävästi tietoa prosessin riskeistä ja hyödyistä, jotta hän voi päättää osallistumisestaan tiedon perusteella. Se tarkoittaa myös, että sellaiset tekijät kuin vallan epätasapaino ja uhrin ikä,

kypsyysaste tai älyllinen kapasiteetti, jotka voisivat rajoittaa uhrin kykyä tehdä tietoon perustuva valinta tai vaarantaa uhrin kannalta myönteisen lopputuloksen, olisi otettava huomioon siirrettäessä asiaa restoratiiviseen prosessiin ja prosessin toteutuksessa. Vaikka käsittelyn olisi yleensä oltava luottamuksellista, elleivät osapuolet toisin sovi, voidaan katsoa, että yleinen etu vaatii esimerkiksi prosessin kuluessa esitettyjen uhkausten julkistamista. Sovintoratkaisu edellyttää aina kaikkien osapuolten vapaaehtoista hyväksyntää.

13 artikla – Oikeus saada korvausta kuluista

Tämä säännös on vuoden 2001 puitepäätöksen mukainen, koska sen mukaan rikoksen uhrilla on oikeus korvauksiin kuluista, jotka aiheutuvat hänelle osallistumisesta rikosoikeudenkäyntimenettelyyn. Sen mukaan kulut korvataan myös, jos uhri on läsnä oikeudenkäynnissä, vaikka ei varsinaisesti osallistukaan menettelyihin. Tavoitteena on välttää se, että uhri joutuu jäämään pois oikeudenkäynnistä taloudellisen tilanteensa vuoksi.

18 artikla – Haavoittuvan uhrin tunnistaminen

Tämän artiklan tavoitteena on varmistaa, että uhria kohdellaan yksilönä ja että perustetaan johdonmukainen järjestelmä sellaisten haavoittuvien uhrien tunnistamiseksi, jotka saattavat tarvita erityisjärjestelyjä rikosoikeudenkäyntimenettelyissä.

Sinänsä kaikki uhrin ovat haavoittuvia, ja heitä on kohdeltava hienotunteisesti ja varovasti. Jotkut uhrin ovat kuitenkin erityisen alttiita joutumaan toistamiseen syytetyn tai epäillyn tai tämän rikoskumppanien uhriksi tai pelottelun kohteeksi. Lisäksi joillakin uhreilla voi olla vaarana, että he kokevat lisäähdistusta tai kärsivät vahinkoa osallistumisestaan rikosoikeudenkäyntimenettelyihin joko todistajana tai muulla tavoin. Tarvitaan erityistoimia, jotta voidaan pienentää lisävahingon vaaraa näille uhreille.

Tämän artiklan mukaan lisävahingon vaara on määritettävä uhrin henkilökohtaisten ominaisuuksien ja rikoksen luonteen tai lajin perusteella. Lapset ja vammaiset ovat henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella yleensä erityisen alttiita vahingolle. Heidät voidaan selvästi osoittaa haavoittuvaksi ryhmäksi, ja yleensä heidän suojaamiseen tarvitaan erityistoimenpiteitä. Myös tiettyjen rikoslajien kohteeksi joutuneet uhrin, kuten seksuaalisen väkivallan tai riiston ja ihmiskaupan uhrin, ovat useimmiten vaarassa joutua uudelleen uhrin asemaan oikeudenkäynnin aikana.

Toisaalta tässä artiklassa otetaan huomioon, että uhrin ovat yksilöitä, jotka reagoivat rikoksiin eri tavoin ja joilla on erilaiset tarpeet ja erilaiset syyt haavoittuvuuteensa. Niinpä uhri voi olla haavoittuva, vaikka hän ei kuuluisi mihinkään varsinaiseen haavoittuvien uhrien ryhmään. On siis luotava yksilöllinen arviointijärjestelmä, jotta voidaan olla varmoja, että kaikki haavoittuvat uhrin pystytään tunnistamaan ja että heitä voidaan suojella. Tämä voi ratkaisevasti edistää uhrin toipumista ja sen varmistamista, että hän saa oikeanlaista apua ja suojelua oikeudenkäyntimenettelyjen aikana ja niiden jälkeen. Näin luodaan parhaat mahdolliset edellytykset ehkäistä toissijainen tai toistuva uhriksi joutuminen ja pelottelu ja todella varmistaa, että uhri saa oikeutta. Tämän menettelyn soveltaminen on kuitenkin suhteutettava sen todennäköisyyteen, että rikossyyte nostetaan ja että uhrin hyväksi on toteutettava erityistoimenpiteitä. Erityisesti rikoksen vakavuus ja uhrin kärsimän ilmeisen vahingon aste antavat hyödyllisiä viitteitä siitä, kuinka laajaa yksilöllistä arviointia tarvitaan.

Yksilöllisessä arvioinnissa olisi myös selvitettävä uhrin tarpeet oikeudenkäynnin aikana ja mahdollinen tarve turvautua tukipalveluihin. Ne viranomaisten edustajat, jotka joutuvat

ensimmäiseksi tekemisiin uhrin kanssa rikosilmoituksen tekemisen yhteydessä, olisi koulutettava tähän tehtävään, ja heille olisi tarjottava asianmukaista opastusta ja tarvittavat välineet tai menettelyohjeet, jotta he voivat arvioida uhrin tarpeita johdonmukaisesti.

Yksilöllisessä arvioinnissa olisi otettava huomioon kaikki sellaiset tekijät, jotka saattavat lisätä vaaraa, että uhri joutuu uudelleen uhriksi tai pelottelun kohteeksi oikeudenkäynnin aikana. Erityisesti olisi otettava huomioon seuraavat tekijät: ikä, sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti, etninen alkuperä, rotu, uskonto, sukupuolinen suuntautuminen, terveydentila, vammaisuus, kommunikaatiovaikeudet, suhde tai riippuvuussuhde epäiltyyn tai syytettyyn, aiemmat kokemukset rikoksista sekä rikoksen laji ja luonne, kuten viharikos, järjestäytynyt rikollisuus tai terrorismi. Terrorismin uhreihin on kiinnitettävä erityistä huomiota, koska terroritekoja on niin monenlaisia joukkoterrorismista yksilöihin kohdistuvaan terrorismiin.

19 artikla – Uhrin oikeus välttää rikosentekijän kohtaaminen

Tämä artikla vastaa vuoden 2001 puitepäättöksen 8 artiklaa, koska sen tavoitteena on varmistaa, että silloin kun uhri joutuu osallistumaan rikosoikeudenkäyntimenettelyihin tietyssä paikassa, on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, ettei uhri joudu kohtaamaan syytettyä tai epäiltyä. Tätä varten voidaan esimerkiksi järjestää uhrille ja syytetylle erilliset odotustilat ja huolehtia siitä, että he saapuvat eri aikaan. Parhaiden käytäntöjen jakaminen ja viranomaisten edustajille annettu opastus voivat myös olla hyödyllisiä kohtaamisten välttämiseksi.

20 artikla – Uhrin oikeus suojeluun rikostutkintaan liittyvissä kuulusteluissa

Tämän artiklan tarkoituksena on estää toissijainen uhriutumisen varmistamalla, että uhria kuulustellaan mahdollisimman aikaisin ja että uhrin yhteydet viranomaisiin ovat mahdollisimman vaivattomat, ja samalla rajoittamalla tarpeetonta yhteydenpitoa. Kuulustelujen järjestämistä koskevia päätöksiä tehtäessä olisi otettava mahdollisimman hyvin huomioon uhrin tarpeet sekä todisteiden keräämisen mahdollinen kiireellisyys. Uhri voi valita luotetun henkilön, joka saa olla läsnä kuulusteluissa. Tätä mahdollisuutta olisi voitava rajoittaa vain poikkeuksellisissa olosuhteissa, ja silloinkin vain erikseen nimetyn henkilön osalta. Tässä tapauksessa uhrin olisi saatava valita toinen luotettu henkilö, joka on läsnä kuulusteluissa.

21 ja 22 artikla – Lasten ja muiden haavoittuvien uhrien oikeus suojeluun rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana

Näiden artiklojen tavoitteena on varmistaa, että jos uhrin on todettu olevan alttiina uudelleen uhriksi joutumiselle tai pelottelulle, toteutetaan tarvittavat toimenpiteet tällaisen haitan estämiseksi. Toimenpiteiden olisi oltava käytettävissä kaikissa rikosoikeudenkäyntimenettelyissä esitutkinnasta ja syytteenpanosta oikeudenkäynnin päättymiseen saakka. Se, millaisia toimenpiteitä tarvitaan, riippuu siitä, missä menettelyn vaiheessa niitä toteutetaan.

Rikostutkinnan aikana uhrille on aina järjestettävä vähimmäisvaatimukset täyttävää suojelua, kun häntä kuulustellaan. Kuulustelut olisi toteutettava hienotunteisesti, ja kuulustelijoille olisi annettava asianmukaista koulutusta tätä varten. Koulutuksen avulla olisi varmistettava, että kuulustelijat hallitsevat kuulustelumenetelmät, joissa otetaan huomioon uhrin erityistilanne, joilla aiheutetaan mahdollisimman vähän ahdistusta ja joiden avulla voidaan kerätä mahdollisimman paljon laadukasta todistusaineistoa. Tätä varten voi olla tarpeen uhrin

suojattomuuden asteen mukaan toteuttaa kuulustelut ainoastaan asianmukaisissa tiloissa. Tällaisia voivat olla videoneuvotteluhuoneet tai esimerkiksi tilat, joiden kalustus on suunniteltu lapsille tai vammaisille sopivaksi.

Haavoittuvat uhrin voivat kokea kuulustelutilanteen hyvin ahdistavaksi, varsinkin jos rikos on erityisen henkilökohtaista laatua. Luottamuksen syntyminen kuulustelijaan voi olla tärkeää ja saattaa vaatia aikaa. Siksi tässä artikkelissa edellytetään, että haavoittuvaa uhria kuulustelisi yleensä sama ihminen. Poikkeuksia voidaan sallia hyvän oikeudenkäytön turvaamiseksi, jos esimerkiksi on kiireellinen tarve kuulustella toista henkilöä tai jos tavanomainen kuulustelija ei ole käytettävissä. Vastaavasti seksuaalisen väkivaltarikoksen uhrilla olisi oltava oikeus siihen, että kuulustelija on samaa sukupuolta kuin uhri.

Varsinaisen oikeudenkäynnin aikana uhrin suojeleminen myös tahalliselta tai tahattomalta pelottelulta on olennainen tekijä arvioitaessa, millaisia suojelutoimenpiteitä tarvitaan. Tässä artikkelissa säädetään vähimmäisvaatimuksista, joiden tavoitteena on suojelemisen lisäksi vähentää erityisesti oikeudenkäynnissä todistamisesta aiheutuvaa ahdistusta. Artiklassa säädetään toimenpiteistä, jotka mahdollistavat sen, että uhri välttää joutumasta katsekontaktiin syytetyn kanssa, ja sen, että yleisön ja tiedotusvälineiden edustajat voidaan poistaa oikeussalista. Syytetyn tai epäillyn perusoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi päätös tällaisten toimenpiteiden toteuttamisesta jää tuomioistuimen harkintavaltaan. Jos uhri on lapsi tai vammainen tai jos hän on joutunut seksuaalisen väkivallan tai ihmiskaupan kohteeksi, nämä seikat yhdessä yksilöllisen arvioinnin kanssa viittaavat vahvasti siihen, että suojelutoimenpiteet ovat tarpeen.

Jos uhri on lapsi, normaaliolosuhteissa olisi otettava käyttöön myös lisätoimenpiteitä lasten erityisen suojattomuuden vuoksi. Direktiivin 22 artikkelissa säädetään, että kuulustelu voidaan videoida ja että tallennetta voidaan käyttää todisteena tuomioistuimessa, ja että lainkäyttöviranomaisen on määrättävä lapselle edustaja, jos tällaista ei ole.

24 artikla – Lainkäyttäjien koulutus

Tässä artikkelissa vahvistetaan koulutusvaatimukset viranomaisille, jotka joutuvat tekemisiin uhrin kanssa. Koulutuksen tasosta, lajista, koulutusjaksojen tiheydestä sekä mahdollisesta erikoistumiskoulutuksesta olisi päätettävä sen mukaan, kuinka pitkäaikaisia ja minkä luonteisia viranomaisten ja uhrin kohtaamiset ovat, ja erityisesti sen mukaan, kohtaavatko he tiettyjä uhriryhmiä.

Koulutuksen olisi autettava viranomaisia kohtelemaan uhreja kunnioittavasti, tunnistamaan heidän suojelutarpeensa ja antamaan heille tietoja, joiden avulla he pystyvät selviytymään oikeudenkäynnistä ja hyödyntämään oikeuksiaan. Koulutuksessa olisi käsiteltävä muun muassa rikoksesta uhrille aiheutuvien haittavaikutusten tiedostamista, toissijaisen uhriutumisen vaaraa, tietoa ja osaamista, joka liittyy esimerkiksi sellaisiin erityistoimenpiteisiin ja -tekniikoihin, joita sovelletaan uhrin auttamiseen ja rikoksesta aiheutuneen trauman lievittämiseen, uhrin pelottelun, uhkailun ja vahingoittamisen tunnistamista ja ehkäisemistä sekä uhrille suunnattujen tieto- ja tukipalvelujen saatavuutta ja käytettävyyttä.

Lisäksi tässä artikkelissa varmistetaan, että uhrin tukipalvelujen tai korjaavan oikeuden palvelujen tarjoajien olisi saatava asianmukaisen tasoista koulutusta, jotta he kohtelisivat uhria kunnioittavasti ja puolueettomasti ja pystyisivät tarjoamaan palveluja ammattitaitoisesti.

4. TOISSIJAIUSPERIAATE

Jäsenvaltiot eivät yksinään voi saavuttaa ehdotuksen tavoitetta riittävässä määrin, koska sen tavoitteena on edistää jäsenvaltioiden välistä luottamusta. Sen vuoksi on tärkeää sopia yhteisistä vähimmäisvaatimuksista, joita sovelletaan kaikkialla Euroopan unionissa. Ehdotuksella lähennetään rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevia jäsenvaltioiden aineellisoikeudellisia sääntöjä keskinäisen luottamuksen lisäämiseksi.

EU:ssa tapahtuu myös laajaa rajatylittävää uhriutumista, sillä merkittävä määrä EU:n kansalaisia joutuu rikoksen uhriksi asuessaan, työskennellessään ja matkustaessaan muualla EU:n alueella. Tällaisessa tilanteessa oikeuksiensa hyödyntäminen voi olla erityisen vaikeaa, ja rikosoikeudenkäyntimenettelyt voivat aiheuttaa lisärasitusta. Kansalaisten olisi voitava luottaa siihen, että heillä on käytössään tietyt vähimmäisvaatimukset täyttävät oikeudet kaikkialla EU:ssa.

Näin ollen ehdotus on toissijaisuusperiaatteen mukainen.

5. SUHTEELLISUUSPERIAATE

Ehdotus on suhteellisuusperiaatteen mukainen, koska siinä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen näiden tavoitteiden saavuttamiseksi Euroopan tasolla.

Ehdotus

EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON DIREKTIIVI

rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevien vähimmäisvaatimusten vahvistamisesta

EUROOPAN PARLAMENTTI JA EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, jotka

ottavat huomioon Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen ja erityisesti sen 82 artiklan 2 kohdan,

ottavat huomioon Euroopan komission ehdotuksen,

sen jälkeen kun esitys lainsäätämisyksityksessä hyväksyttäväksi säädökseksi on toimitettu kansallisille parlamenteille,

ottavat huomioon Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon²⁰,

ottavat huomioon alueiden komitean lausunnon²¹,

noudattavat tavallista lainsäätämisyksitystä,

sekä katsovat seuraavaa:

- (1) Euroopan unioni on asettanut tavoitteekseen pitää yllä ja kehittää unionia vapauten, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvana alueena, jonka kulmakivenä on yksityis- ja rikosoikeuden alalla annettujen oikeudellisten päätösten vastavuoroinen tunnustaminen unionin alueella.
- (2) Unioni on sitoutunut suojelemaan rikoksen uhreja ja vahvistamaan vähimmäisvaatimukset ja hyväksynyt uhrin asemasta rikosoikeudenkäyntimenettelyissä 15 päivänä maaliskuuta 2001 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS. Eurooppa-neuvoston 10 ja 11 päivänä joulukuuta 2009 hyväksymässä Tukholman ohjelmassa kehoitetaan komissiota ja jäsenvaltioita tarkastelemaan, miten uhrin suojelua koskevaa lainsäädäntöä ja käytännön tukea voitaisiin parantaa.
- (3) Euroopan parlamentin 26 päivänä marraskuuta 2009 antamassa päätöslauselmassa naisiin kohdistuvan väkivallan poistamisesta vaaditaan jäsenvaltioita parantamaan kaikenlaisen naisiin kohdistuvan väkivallan poistamista koskevaa omaa lainsäädäntöään ja omia toimintalinjojaan ja ryhtymään toimiin, joilla puututaan naisiin kohdistuvan väkivallan syihin etenkin ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä, ja

---

²⁰ EUVL C [...], [...], s. [...].

²¹ EUVL C [...], [...], s. [...].

kehotetaan unionia varmistamaan, että kaikilla väkivallan uhreilla on oikeus apuun ja tukeen.

- (4) Perussopimuksen 82 artiklan 2 kohdassa määrätään sellaisten jäsenvaltioissa sovellettavien vähimmäissääntöjen säätämisestä, joilla voidaan helpottaa tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroista tunnustamista sekä poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä rajatylittävissä rikosasioissa. Sopimuksen 82 artiklan 2 kohdan c alakohdassa viitataan rikosten uhrien oikeuksiin yhtenä alueena, jolla voidaan säätää vähimmäissääntöjä.
- (5) Rikos kohdistuu yhteiskuntaan sen lisäksi, että se rikkoo uhrin henkilökohtaisia oikeuksia. Siksi kaikessa yhteydenpidossa viranomaisten, uhrin tukipalvelujen ja korjaavan oikeuden palvelujen sekä uhrin välillä uhri olisi tunnustettava uhriksi ja häntä olisi kohdeltava kunnioittavasti, hienotunteisesti ja ammattitaitoisesti ottaen huomioon uhrin henkilökohtainen tilanne, välittömät tarpeet, ikä, sukupuoli, vammaisuus ja kypsyysaste ja kunnioittaen täysin uhrin ruumiillista, henkistä ja moraalista koskemattomuutta. Uhria olisi suojeltava toissijaiselta tai toistuvulta uhriksi joutumiselta ja pelottelulta, ja hänen olisi saatava toipumisensa helpottamiseksi tarvitsemansa tuki sekä riittävät oikeussuojakeinot.
- (6) Tällä direktiivillä pyritään tarkistamaan puitepäätöksen 2001/220/YOS säännöksiä ja laajentamaan niiden soveltamisalaa. Koska tehtävien tarkistusten määrä ja luonne on merkittävä, puitepäätös olisi selkeyden vuoksi korvattava kokonaan.
- (7) Tässä direktiivissä kunnioitetaan perusoikeuksia ja otetaan huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjassa tunnustetut periaatteet. Sillä pyritään erityisesti edistämään oikeutta ihmisarvoon, elämään, ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen, yksityis- ja perhe-elämään, omistusoikeutta, lasten, ikääntyneiden ja vammaisten oikeuksia sekä oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.
- (8) Tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä. Jäsenvaltiot voivat laajentaa tässä direktiivissä säädettyjä oikeuksia suojelun tason parantamiseksi.
- (9) Henkilöä olisi voitava pitää uhrina riippumatta siitä, onko rikosentekijä tunnistettu, pidätetty, pantu syytteeseen tai tuomittu, ja katsomatta siihen, mikä on rikosentekijän ja uhrin välinen perhesuhde. Myös uhrin perheenjäsenet kärsivät rikoksesta vahinkoa, erityisesti jos uhri on menettänyt henkensä, ja heillä on perusteltu intressi rikosoikeudenkäyntiin. Sen vuoksi myös tällaisten välillisten uhrien olisi saatava tämän direktiivin mukaista suojelua. Uhri tarvitsee asianmukaista tukea ja apua jo ennen rikosilmoituksen tekemistä. Tämä tuki voi olla ratkaisevaa sekä uhrin toipumisen että rikosilmoituksen myöhempää tekemistä koskevan päätöksen kannalta.
- (10) Tietoja annettaessa ne olisi esitettävä riittävän yksityiskohtaisina sen varmistamiseksi, että uhreja kohdellaan kunnioittavasti ja että he voivat tehdä tietoon perustuvia päätöksiä osallistumisestaan oikeudenkäyntimenettelyihin ja oikeuksiensa hyödyntämisestä. Tältä osin on erityisen tärkeää antaa uhrille tietoja mahdollisen oikeudenkäynnin tilanteesta ja edistymisestä. Tämä koskee yhtä lailla tietoja, joiden perusteella uhri voi päättää, vaatiiko hän syyttämättäjättämispäätöksen uudelleentarkastelua.

- (11) Viranomaisten, uhrin tukipalvelujen ja korjaavan oikeuden palvelujen olisi mahdollisuuksien mukaan annettava tiedotusta ja neuvontaa eri välineiden avulla muodossa, jota uhri ymmärtää. Olisi myös varmistettava, että uhri tulee ymmärretyksi oikeudenkäyntimenettelyjen aikana. Tätä varten olisi otettava huomioon, kuinka hyvin uhri osaa kieltä, jolla tieto annetaan, sekä uhrin ikä, kypsyysaste, älylliset ja emotionaaliset valmiudet, lukutaito sekä mahdollinen psyykinen tai fyysinen haitta, joka liittyy esimerkiksi näköön tai kuuloon. Myös uhrin mahdollisesti rajoittunut kyky välittää tietoa on otettava huomioon rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana.
- (12) Oikeus ei voi todella tapahtua, ellei uhri pysty kunnolla selittämään rikoksen olosuhteita ja todistamaan tavalla, jota toimivaltaiset viranomaiset ymmärtävät. On niin ikään tärkeää huolehtia siitä, että uhria kohdellaan kunnioittavasti ja että hän voi hyödyntää oikeuksiaan. Siksi uhria kuulusteltaessa ja hänen osallistuessaan oikeudenistuntoon olisi aina oltava saatavilla maksuton tulkkaus. Rikosoikeudenkäyntimenettelyjen muissa vaiheissa tulkkauksen ja kääntämisen tarve voi vaihdella käsiteltävän asian sekä uhrin tilanteen, menettelyihin osallistumisen ja mahdollisten erityisoikeuksien mukaan. Näin ollen tulkkaus ja kääntäminen olisi järjestettävä tällaisissa tapauksissa ainoastaan siinä määrin kuin on tarpeen, jotta uhri voi käyttää oikeuksiaan.
- (13) Uhrille olisi tarjottava joko valtiollisten tai valtiosta riippumattomien järjestöjen tukea rikoksen tapahtumahetkestä alkaen kaikissa rikosoikeudenkäyntimenettelyn vaiheissa ja myös niiden jälkeen uhrin tarpeiden mukaan. Tukea olisi annettava eri keinoin ilman liiallisia muodollisuuksia ja riittävästä alueellisesta kattavuudesta huolehtien, jotta uhrilla on mahdollisuus hyödyntää tukipalveluja. Jotkin uhriryhmät, kuten seksuaalisen väkivallan, sukupuoli-, rotu- tai muihin ennakkoluuloihin perustuvien viharikosten taikka terrorismin uhrit, voivat tarvita asiantuntijan tukipalveluja heihin kohdistuneen rikoksen erityispiirteiden vuoksi.
- (14) Vaikka rikosilmoituksen tekeminen poliisille tai muille toimivaltaisille viranomaisille ei saisi olla tuen saannin ehtona, näillä viranomaisilla on usein parhaat edellytykset kertoa uhreille tukimahdollisuuksista. Siksi jäsenvaltioita kannustetaan luomaan olosuhteet, joissa uhrit voidaan saattaa tukipalvelujen piiriin ja samalla huolehditaan muun muassa tietosuojavaatimusten noudattamisesta.
- (15) Syyttämättäjättämispäätöksen mahdollisen uudelleen käsittelijän olisi aina oltava eri henkilö kuin alkuperäisen päätöksen tekijä. Uudelleen käsittelyä koskevia järjestelyjä tai menettelyjä olisi sovellettava kansallisen lainsäädännön mukaisesti.
- (16) Korjaavan oikeuden palvelut, kuten uhrin ja rikosentekijän välinen sovittelu, läheisneuvonpito tai puhepiirit, voivat olla uhrille hyvin hyödyllisiä, mutta ne edellyttävät turvatoimenpiteitä uudelleen uhriksi joutumisen välttämiseksi. Siksi näiden palvelujen olisi ensisijaisesti kohdistuttava uhrin etuun ja tarpeisiin, uhrille aiheutuneen vahingon korjaamiseen ja uuden vahingon estämiseen. Sellaiset tekijät kuin vallan epätasapaino ja uhrin ikä, kypsyysaste tai älyllinen kapasiteetti, jotka voisivat rajoittaa uhrin kykyä tehdä tietoon perustuva valinta tai voisivat vaarantaa uhrin kannalta myönteisen lopputuloksen, olisi otettava huomioon siirrettäessä asia korjaavan oikeuden prosessiin ja prosessin toteutuksessa. Vaikka käsittelyn olisi yleensä oltava luottamuksellista, elleivät osapuolet toisin sovi, voidaan katsoa, että yleinen etu vaatii esimerkiksi prosessin kuluessa esitettyjen uhkausten julkistamista.

- (17) Jotkut uhrin ovat rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana erityisen alttiita toissijaiselle tai toistuvalla uhriksi joutumiselle ja rikosentekijän tai hänen rikoskumppaniensa pelottelulle. Tällainen alttius voidaan yleensä havaita uhrin henkilökohtaisten ominaisuuksien sekä rikoksen lajin ja luonteen perusteella. Niinpä jotkut uhrin, kuten lapset, vammaiset, seksuaalisen väkivallan ja ihmiskaupan uhrin ovat useimmiten alttiita uudelleen uhriksi joutumiselle, ja he tarvitsevat erityisiä suojelutoimenpiteitä. Näiden suojelutoimenpiteiden saatavuutta olisi rajoitettava ainoastaan poikkeustapauksissa, kuten syytetyn tai epäillyn perusoikeuksien ottamiseksi tasapuolisesti huomioon tai uhrin toiveesta. Tässä direktiivissä ei käsitellä ihmiskauppaan ja lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, seksuaaliseen riistoon tai lapsipornografiaan liittyviä asioita siltä osin kuin niihin sovelletaan jo hyväksytyissä tai neuvoteltavina olevissa erillissäädöksissä olevia yksityiskohtaisempia säännöksiä.
- (18) Myös muihin kuin edellä mainittuihin ryhmiin kuuluva uhri voi olla haavoittuva henkilökohtaisten ominaisuuksiensa tai rikoksen luonteen vuoksi. Tällöin haavoittuvuus voidaan todeta luotettavasti vain yksilöllisellä arvioinnilla, joka on annettava suojelutoimenpiteitä koskevien suositusten antamisesta vastaavan tahon tehtäväksi mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Arvioinnissa olisi otettava huomioon muun muassa uhrin ikä, sukupuoli ja sukupuoli-identiteetti, etninen alkuperä, rotu, uskonto, sukupuolinen suuntautuminen, terveydentila, vammaisuus, kommunikaatiovaikeudet, suhde tai riippuvuussuhde epäiltyyn tai syytettyyn, aiemmat kokemukset rikoksista, rikoksen laji ja luonne, kuten onko kyseessä viharikos, järjestäytynyt rikollisuus tai terrorismi, sekä se, onko uhri ulkomaalainen. Terrorismin uhreihin on kiinnitettävä arvioinnissa erityistä huomiota, koska terroritekoja on monenlaisia joukkoterrorismista yksilöihin kohdistuvaan terrorismiin.
- (19) Haavoittuvaksi todetulle uhrille on tarjottava tarvittavien toimenpiteiden toteuttamista hänen suojelemisekseen rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana. Näiden toimenpiteiden täsmällinen luonne ja laajuus olisi määritettävä yksilöllisen arvioinnin ja uhrin kanssa käytävien keskustelujen perusteella ja oikeudellista harkintavaltaa koskevien sääntöjen mukaisesti. Oikeudenkäyntiin liittyvien uhrin huolten ja pelkojen olisi oltava ratkaisevassa asemassa, kun arvioidaan tarvetta tiettyyn toimenpiteeseen.
- (20) Tämän direktiivin säännöksiä sovellettaessa ensisijaista on turvata lapsen etu Euroopan unionin perusoikeuskirjan ja vuonna 1989 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.
- (21) Jäsenvaltioiden olisi tämän direktiivin säännöksiä soveltaessaan huolehdittava siitä, että vammaiset voivat täysimääräisesti hyödyntää direktiivin mukaisia oikeuksiaan yhdenvertaisesti muiden kanssa vammaisten oikeuksia koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen mukaisesti ja erityisesti sen niiden määräysten mukaisesti, jotka koskevat yhdenvertaisuutta lain edessä, yhdenvertaista oikeussuojaa, oikeutta saada tietoja, tilojen esteettömyyttä ja oikeutta olla joutumatta epäinhimillisen tai halventavan kohtelun ja väkivallan tai hyväksikäytön kohteeksi.
- (22) Uhrin vaaraa joutua uudelleen uhriksi joko rikosentekijän toimesta tai rikosoikeudenkäyntimenettelyihin osallistumisen seurauksena olisi rajoitettava toteuttamalla menettelyt koordinoitusti siten, että uhria kohdellaan kunnioittavasti ja että hän voi luottaa viranomaisiin. Yhteydenpito viranomaisten kanssa olisi tehtävä mahdollisimman vaivattomaksi, ja viranomaisten ja uhrin välistä tarpeetonta yhteydenpitoa olisi rajoitettava esimerkiksi tallentamalla kuulustelut videolle ja

sallimalla tallenteen käyttö tuomioistuinkäsittelyssä. Lainkäyttäjien käyttöön olisi asetettava mahdollisimman laaja toimenpidevalikoima, jotta voidaan välttää aiheuttamasta uhrille ahdistusta tuomioistuinkäsittelyn aikana erityisesti siitä, että hän joutuu katsekontaktiin rikoksentehtäjän tai tämän perheen tai rikoskumppanien taikka yleisön jäsenten kanssa. Tätä varten jäsenvaltioita kannustetaan ottamaan tarpeen mukaan käyttöön toteuttamiskelpoisia ja käytännöllisiä toimenpiteitä, joiden avulla tuomioistuimen tiloihin voidaan järjestää erilliset odotustilat uhreja varten. Uhrin yksityisyyden suojan turvaaminen voi olla tärkeä keino sen välttämiseksi, että hän joutuu uudelleen uhriksi; se voidaan toteuttaa erilaisilla toimenpiteillä, kuten salaamalla uhrin henkilöllisyyttä ja olinpaikkaa koskevat tiedot tai rajoittamalla niiden paljastamista. Tällainen suojeleminen, mukaan lukien uhrin nimen salaaminen, on erityisen tärkeää, jos uhri on lapsi.

- (23) Kun lapselle olisi tämän direktiivin mukaisesti nimettävä holhooja ja/tai edustaja, näitä tehtäviä voi hoitaa sama henkilö tai oikeushenkilö, laitos tai viranomainen.
- (24) Kaikille viranomaisille, jotka todennäköisesti joutuvat kohtaamaan uhreja rikosoikeudenkäyntimenettelyjen yhteydessä, olisi annettava uhrien tarpeiden tunnistamista ja täyttämistä koskevaa perus- ja jatkokoulutusta yhteyksien edellyttämälle tasolle asti. Tähän olisi sisällytettävä tarvittavassa määrin asiantuntijakoulutusta.
- (25) Jäsenvaltioiden olisi kannustettava kansalaisjärjestöjä, mukaan lukien tunnustetut ja aktiiviset valtiosta riippumattomat järjestöt, jotka työskentelevät rikoksen uhrien parissa, ja tehtävä niiden kanssa tiiviisti yhteistyötä erityisesti toimintapoliittisten aloitteiden, tiedotus- ja valistuskampanjoiden, tutkimus- ja koulutusohjelmien, koulutuksen sekä uhrien suojelutoimenpiteiden vaikutusten seurannan ja arvioinnin toteuttamisessa.
- (26) Tavoitetta, joka on yhteisten vähimmäisvaatimusten toteuttaminen, ei voida riittävällä tavalla saavuttaa jäsenvaltioiden yksipuolisilla toimin kansallisella, alueellisella eikä paikallisella tasolla, vaan se voidaan toiminnan laajuuden ja mahdollisten vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla, joten unioni voi toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Mainitussa artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tässä direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi.
- (27) Tämän direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä käsiteltävät henkilötiedot olisi suojattava rikosasioissa tehtävässä poliisi- ja oikeudellisessa yhteistyössä käsiteltävien henkilötietojen suojaamisesta 27 päivänä marraskuuta 2008 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2008/977/YOS²² ja kaikkien jäsenvaltioiden ratifioimassa, yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä 28 päivänä tammikuuta 1981 tehdystä Euroopan neuvoston yleissopimuksessa vahvistettujen periaatteiden mukaisesti.

---

²² EUVL L 350, 30.12.2008, s. 60.

- (28) Tämä direktiivi ei vaikuta muissa unionin säädöksissä oleviin pidemmälle meneviin säännöksiin, joissa käsitellään kohdennetummin erityisen haavoittuvien uhrien erityistarpeita.
- (29) [Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan 1–4 artiklan mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti ovat ilmoittaneet haluavansa osallistua tämän direktiivin hyväksymiseen ja soveltamiseen] TAI [Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Irlannin asemasta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen osalta tehdyn pöytäkirjan 4 artiklan mukaisesti Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti eivät aio osallistua tämän direktiivin hyväksymiseen, joten direktiivi ei sido niitä eikä sitä sovelleta niihin].²³
- (30) Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen liitetyn, Tanskan asemaa koskevan pöytäkirjan 1 ja 2 artiklan mukaisesti Tanska ei osallistu tämän direktiivin antamiseen eikä direktiivi sen vuoksi sido Tanskaa eikä sitä sovelleta Tanskaan,

OVAT HYVÄKSYNEET TÄMÄN DIREKTIIVIN:

1 luku

JOHDANTOSÄÄNNÖKSET

1 artikla

Tavoitteet

Tämän direktiivin tavoitteena on varmistaa, että kaikki rikoksen uhrit saavat asianmukaista suojelua ja tukea, että he voivat osallistua rikosoikeudenkäyntimenettelyihin, että heidät tunnustetaan uhreiksi ja että heitä kohdellaan kunnioittavasti, hienotunteisesti ja ammattitaitoisesti ilman minkäänlaista syrjintää heidän kaikissa yhteyksissään viranomaisiin, uhrien tukipalveluihin tai korjaavan oikeuden palveluihin.

2 artikla

Määritelmät

Tässä direktiivissä tarkoitetaan:

- a) 'uhrilla'
- i) luonnollista henkilöä, jolle on aiheutunut rikoksesta välitöntä vahinkoa, kuten fyysinen tai psyykkinen vamma, emotionaalista kärsimystä tai taloudellinen menetys;

---

²³ Direktiivin tämän johdanto-osan kappaleen lopullinen sanamuoto riippuu siitä, minkä kannan Yhdistynyt kuningaskunta ja Irlanti omaksuvat pöytäkirjan (N:o 21) määräysten mukaisesti.

- ii) rikoksen seurauksena menehtyneen henkilön perheenjäseniä.
- b) 'perheenjäsenillä' uhrin puolisoa, avopuolisoa, rekisteröidyn parisuhteen osapuolta, sukulaisia suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa, sisaruksia ja huollettavia;
- c) 'avopuolisolla' henkilöä, joka asuu vakituisesti ja jatkuvasti yhdessä uhrin kanssa ilman, että suhde on rekisteröity virallisesti;
- d) 'rekisteröidyn parisuhteen osapuolella' henkilöä, jonka kanssa uhri on rekisteröinyt parisuhteensa jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti;
- e) 'korjaavan oikeuden palveluilla' palveluja, joiden tavoitteena on saattaa uhri ja syytetty yhteen, jotta nämä voivat päästä vapaaehtoiseen sopimukseen siitä, miten rikoksesta aiheutunut vahinko voidaan hyvittää;
- f) 'lapsella' alle 18-vuotiasta henkilöä;
- g) 'vammaisella' henkilöä, jolla on sellainen fyysinen, psyykinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka yhdessä erilaisten esteiden kanssa voi estää hänen täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.

2 luku

TIETOJEN JA TUEN ANTAMINEN

3 artikla

Oikeus saada tietoja alkaen ensimmäisestä yhteydenotosta toimivaltaiseen viranomaiseen

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrille annetaan ilman aiheetonta viivytystä seuraavat tiedot siitä alkaen, kun hän ensimmäistä kertaa ottaa yhteyttä viranomaiseen, jolla on toimivalta ottaa vastaan rikosilmoitus:

- a) missä ja miten uhri voi tehdä rikosilmoituksen;
- b) minkäláisten laitosten tai järjestöjen puoleen hän voi kääntyä saadakseen tukea;
- c) minkäláista tukea hän voi saada;
- d) mitkä ovat rikosilmoituksen tekemistä seuraavat menettelyt ja mikä on uhrin asema tällaisten menettelyjen yhteydessä;
- e) miten ja millä edellytyksin uhri voi saada suojelua;
- f) missä määrin ja millä ehdoilla uhrilla on oikeus saada oikeudellista neuvontaa, oikeusapua tai muuta neuvontaa;
- g) missä määrin ja millä ehdoilla uhrilla on oikeus saada korvausta, ja määráajat mahdollisen hakemuksen jättámiselle;

- h) jos uhri asuu toisessa jäsenvaltiossa, mitä erityisjärjestelyjä hänellä on käytettävissään etujensa suojaamiseksi;
- i) mitä valitusmenettelyjä uhrilla on käytettävissään, jos hänen oikeuksiaan ei kunnioiteta;
- j) yhteystiedot asiaa koskevia yhteydenottoja varten.

4 artikla

Uhrin oikeus saada tietoja asiansa käsittelystä

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrille ilmoitetaan hänen oikeudestaan saada seuraavat asiansa käsittelyyn liittyvät tiedot, ja jos hän on ilmoittanut haluavansa nämä tiedot, että ne toimitetaan hänelle:
  - a) mikä tahansa päätös lopettaa uhrin tekemän rikosilmoituksen perusteella aloitetut rikosoikeudenkäyntimenettelyt, kuten päätös lopettaa rikostutkinta, päätös luopua syytteestä tai oikeudenkäynnissä annettu lopullinen tuomio ja mahdollinen rangaistus, ja tällaisen päätöksen perustelut;
  - b) tiedot, joiden avulla uhri voi seurata tekemänsä rikosilmoituksen perusteella aloitettujen rikosoikeudenkäyntimenettelyjen etenemistä, paitsi poikkeustapauksissa, joissa tämä saattaisi haitata oikeudenkäynnin asianmukaista sujumista;
  - c) tuomioistuinkäsittelyn aika ja paikka.
2. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrille tarjotaan mahdollisuus saada tieto, kun häneen kohdistuneesta rikoksesta syytetty tai tuomittu henkilö vapautetaan. Uhrille on annettava tämä tieto, jos hän on ilmoittanut haluavansa sitä.
3. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrille ei anneta 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja tietoja, jos hän on ilmoittanut, ettei halua niitä.

5 artikla

Oikeus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhri ymmärtää ja että häntä ymmärretään kaikessa rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana tapahtuvassa yhteydenpidossa viranomaisiin, mukaan lukien silloin kun nämä viranomaiset antavat tietoja.

6 artikla

Oikeus tulkkaukseen ja käänösapuun

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrille, joka ei ymmärrä tai puhu rikosoikeudenkäyntimenettelyissä käytettävää kieltä, annetaan hänen niin halutessaan maksuton tulkkaus tutkinta- tai lainkäyttöviranomaisten rikosoikeudenkäyntimenettelyjen yhteydessä suorittamissa uhrin kuulusteluissa,

mukaan lukien poliisikuulusteluissa, sekä oikeudenistunnoissa ja kaikissa tarvittavissa välikäsittelyissä.

2. Sen varmistamiseksi, että uhri voi käyttää oikeuksiaan rikosoikeudenkäyntimenettelyissä, jäsenvaltioiden on huolehdittava, että maksuton tulkkaus on saatavissa uhrin pyynnöstä myös kaikissa muissa tilanteissa sen mukaan, mitkä ovat hänen tarpeensa ja asemansa kyseisissä menettelyissä.
3. Tarvittaessa voidaan käyttää viestintäteknologiaa, kuten videoneuvottelua, puhelinta tai internetiä, jollei tulkin fyysinen läsnäolo ole välttämätöntä sen varmistamiseksi, että uhri kykenee käyttämään oikeuksiaan asianmukaisesti tai ymmärtämään menettelyjen kulun.
4. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhri, joka ei ymmärrä tai puhu asianomaisessa rikosoikeudenkäyntimenettelyssä käytettävää kieltä, saa halutessaan maksutta käännökset seuraavista tiedoista, jos ne ilmoitetaan uhrille:
  - a) rikosilmoitus toimivaltaiselle viranomaiselle;
  - b) päätös uhrin tekemään rikosilmoitukseen perustuvien rikosoikeudenkäyntimenettelyjen lopettamisesta, ja vähintäänkin tiivistelmä päätöksen syistä;
  - c) tiedot, jotka ovat välttämättömät, jotta uhri voi käyttää oikeuksiaan rikosoikeudenkäyntimenettelyissä sen mukaan, mitkä ovat hänen tarpeensa ja asemansa näissä menettelyissä.
5. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että käytössä on menettely tai mekanismi sen selvittämiseksi, puhuuko ja ymmärtääkö uhri rikosoikeudenkäyntimenettelyissä käytettävää kieltä ja tarvitseeko hän tulkin apua.
6. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrilla on kansallisen lainsäädännön mukaisten menettelyjen mukaisesti oikeus riittauttaa ratkaisu, jonka mukaan tulkkausta tai kääntämistä ei tarvita, ja, kun niitä on tarjottu, mahdollisuus valittaa siitä, että niiden laatu ei ole riittävä menettelyn oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi.

7 artikla

Oikeus käyttää uhrien tukipalveluja

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrilla ja hänen perheenjäsenillään on mahdollisuus käyttää maksutta luottamuksellisia uhrien tukipalveluja tarpeidensa mukaan.
2. Näiden palvelujen on tarjottava vähintään
  - a) uhrin oikeuksien kannalta olennaisia tietoja, neuvontaa ja tukea, jotka liittyvät esimerkiksi rikoksesta aiheutuneen vahingon korvaamista koskeviin valtion järjestelmiin tai uhrin asemaan rikosoikeudenkäyntimenettelyissä, mukaan lukien valmistautuminen oikeudenistuntoon osallistumista varten;

- b) tietoa asiantuntijapalveluista ja tarpeen mukaan ohjaaminen asiantuntijapalveluun;
  - c) emotionaalista ja psykologista tukea;
  - d) rikoksesta johtuviin taloudellisiin ja käytännön kysymyksiin liittyvää neuvontaa.
3. Jäsenvaltioiden on helpotettava uhrin ohjaamista tukipalveluihin.
4. Jäsenvaltioiden on edistettävä uhrien yleisten tukipalvelujen lisäksi asiantuntijatukipalvelujen perustamista ja kehittämistä.

3 luku

OSALLISTUMINEN RIKOSOIKEUDENKÄYNTIMENETTELYIHIN

8 artikla

Uhrin oikeus saada vahvistus rikosilmoituksen tekemisestä

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhri saa kirjallisen vahvistuksen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle tekemästään rikosilmoituksesta.

9 artikla

Oikeus tulla kuulluksi

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhria voidaan kuulla rikosoikeudenkäyntimenettelyissä ja että hän voi toimittaa todisteita.

10 artikla

Oikeudet syyttämättäjättämispäätöksen yhteydessä

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrilla on oikeus vaatia syyttämättäjättämispäätöksen uudelleentarkastelua.
2. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhri saa riittävästi tietoa voidakseen päättää, vaatiiko hän syyttämättäjättämispäätöksen uudelleentarkastelua.

11 artikla

Oikeus sovittelua ja muita korjaavan oikeuden palveluja koskeviin takeisiin

1. Jäsenvaltioiden on vahvistettava uhrin suojelemista pelottelulta tai uudelleen uhriksi joutumiselta koskevat vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan sovittelun tai muiden korjaavan oikeuden palvelujen tarjoamiseen. Näissä vähimmäisvaatimuksissa on määrättävä vähintään seuraavista:

- a) sovittelua tai korjaavan oikeuden palveluja käytetään ainoastaan, jos niiden käyttö on uhrin edun mukaista ja hän on antanut siihen vapaan ja tietoisin suostumuksensa; suostumus voidaan peruuttaa milloin tahansa;
  - b) ennen kuin uhri on antanut suostumuksensa osallistua tähän prosessiin, hänelle annetaan perusteelliset ja puolueettomat tiedot prosessista ja sen mahdollisista tuloksista sekä tiedot menettelyistä, joiden avulla mahdollisen sopimuksen noudattamista valvotaan;
  - c) epäillyn tai syytetyn henkilön tai rikosentekijän on täytynyt ottaa vastuu teostaan;
  - d) sopimus olisi tehtävä vapaaehtoisesti ja se olisi otettava huomioon mahdollisissa myöhemmissä rikosoikeudenkäyntimenettelyissä;
  - e) sellaiset sovittelun tai muun korjaavan oikeuden palvelun yhteydessä käytävät keskustelut, joita ei käydä julkisesti, ovat luottamuksellisia eikä niiden sisältöä paljasteta myöhemminkään muutoin kuin osapuolten suostumuksella tai jos kansallinen lainsäädäntö sitä vaatii erittäin tärkeän yleisen edun vuoksi.
2. Jäsenvaltioiden on helpotettava tapausten siirtämistä sovitteluun tai muihin korjaavan oikeuden palveluihin muun muassa vahvistamalla siirtämisen edellytyksiä koskevat ohjeet.

12 artikla

Oikeus oikeusapuun

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrilla on kansallisen lainsäädännön menettelyjen mukaisesti mahdollisuus oikeusapuun, jos hän on rikosoikeudenkäyntimenettelyjen osapuoli.

13 artikla

Oikeus saada korvausta kuluista

Jäsenvaltioiden on myönnettävä kansallisen lainsäädännön menettelyjen mukaisesti uhrille mahdollisuus saada korvausta kuluista, joita hänelle on aiheutunut osallistumisesta rikosoikeudenkäyntimenettelyihin, mukaan lukien oikeudenistuntoon.

14 artikla

Oikeus omaisuuden palauttamiseen

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana takavarikoitu uhrin omaisuus, joka on palautettavissa, palautetaan hänelle viipymättä, jollei sitä tarvita menettelyissä.

15 artikla

Oikeus rikosoikeudenkäyntimenettelyjen yhteydessä tehtävään päätökseen rikosentekijän velvoittamisesta maksamaan korvaus

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että uhrilla on oikeus saada rikosoikeudenkäyntimenettelyjen yhteydessä kohtuullisessa ajassa päätös rikosentekijän velvoittamisesta maksamaan korvausta.

Jos kansallisessa lainsäädännössä on säädetty hyvityksen tai korvauksen myöntämisestä muulla tavoin, ensimmäistä alakohtaa ei sovelleta.

2. Jäsenvaltioiden on toteutettava toimenpiteitä sen edistämiseksi, että rikosentekijä maksaa uhrille asianmukaiset korvaukset.

16 artikla

Toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeudet

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että niiden toimivaltaiset viranomaiset voivat toteuttaa tarvittavat toimenpiteet niiden vaikeuksien lieventämiseksi, jotka aiheutuvat uhrin asumisesta jossain muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa rikos on tapahtunut, erityisesti kun on kyse oikeudenkäynnin järjestämisestä. Sen jäsenvaltion viranomaisten, jossa rikos on tapahtunut, on voitava tällöin

– ottaa vastaan uhrin todistajanlausunto välittömästi sen jälkeen, kun rikosilmoitus on tehty toimivaltaiselle viranomaiselle;

– soveltaa ulkomailla asuvien uhrien kuulemisessa mahdollisuuksien mukaan keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä 29 päivänä toukokuuta 2000 tehdyn yleissopimuksen määräyksiä video- ja puhelinneuvotteluista.

2. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että rikoksen uhriksi muussa kuin asuinjäsenvaltiossaan joutunut henkilö voi tehdä rikosilmoituksen asuinjäsenvaltionsa toimivaltaisille viranomaisille, jos hän ei ole voinut tehdä tai, kun on kyse kansallisessa lainsäädännössä vakavaksi määritellystä rikoksesta, jos hän ei ole halunnut tehdä rikosilmoitusta jäsenvaltiossa, jossa rikos tehtiin.

3. Toimivaltaisen viranomaisen, joka vastaanottaa rikosilmoituksen, on toimitettava se viipymättä sille toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka alueella rikos on tehty, tämän kuitenkin rajoittamatta sen jäsenvaltion lainkäyttövaltaa, jonka alueella rikosilmoitus on tehty.

4 luku

UHRIN HAAVOITTUVUUDEN TUNNUSTAMINEN JA UHRIN SUOJELU

17 artikla
Oikeus suojeluun

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että niillä on käytössään toimenpiteitä uhrin ja hänen perheenjäsentensä suojelemiseksi kostolta, pelottelulta tai uudelleen uhriksi joutumiselta.
2. Edellä 1 kohdassa tarkoitettuihin toimenpiteisiin on luettava erityisesti menetelmät uhrin ja hänen perheenjäsentensä fyysiseksi suojelemiseksi, toimenpiteet sen varmistamiseksi, että rikoksentekijän ja uhrin kohtaaminen rikosoikeudenkäyntimenettelyjen tapahtumapaikoilla voidaan välttää, ja toimenpiteet, joiden avulla minimoidaan riski, että uhrille aiheutuu kuulustelun tai todistajanlausunnon antamisen yhteydessä psyykkistä tai emotionaalista haittaa, ja varmistetaan hänen turvallisuutensa ja ihmisarvonsa.

18 artikla
Haavoittuvan uhrin tunnistaminen

1. Tässä direktiivissä katsotaan seuraavat uhriryhmät haavoittuviksi henkilökohtaisten ominaisuuksiensa vuoksi:
  - a) lapset;
  - b) vammaiset.
2. Tässä direktiivissä katsotaan seuraavat uhriryhmät haavoittuviksi sen rikoksen luonteen tai lajin perusteella, jonka kohteeksi uhrin ovat joutuneet:
  - a) seksuaalisen väkivallan uhrin;
  - b) ihmiskaupan uhrin.
3. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että kaikista muista uhreista tehdään hyvissä ajoin kansallisten menettelyjen mukaisesti henkilökohtainen arvio sen selvittämiseksi, ovatko he henkilökohtaisten ominaisuuksiensa tai rikoksen olosuhteiden, lajin tai luonteen vuoksi alttiita toissijaiselle tai toistuvalla uhriksi joutumiselle tai pelottelulle.
4. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että kaikista 1–3 kohdassa tarkoitettulla tavalla haavoittuviksi tunnistetuista uhreista tehdään kansallisten menettelyjen mukaisesti hyvissä ajoin henkilökohtainen arvio sen selvittämiseksi, mitä 21 ja 22 artiklassa tarkoitetuista erityistoimenpiteistä heidän hyväkseen voidaan toteuttaa. Tässä arvioissa on otettava huomioon haavoittuvan uhrin toiveet myös siinä tapauksessa, että hän ei halua, että hänen hyväkseen toteutetaan erityistoimenpiteitä.
5. Arvioinnin laajuutta voidaan mukauttaa rikoksen vakavuuden ja uhrin kärsimän ilmeisen vahingon asteen perusteella.

19 artikla

Uhrin oikeus välttää rikoksenteikijän kohtaaminen

Jäsenvaltioiden on asteittain luotava olosuhteet, joilla vältetään uhrin ja syytetyn tai epäillyn kohtaaminen kaikissa sellaisissa tiloissa, joissa uhri voi joutua ottamaan uhrin ominaisuudessaan henkilökohtaisesti yhteyttä viranomaisiin, ja erityisesti tiloissa, joissa rikosoikeudenkäyntimenettelyt käydään.

20 artikla

Uhrin oikeus suojeluun rikostutkintaan liittyvissä kuulusteluissa

Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että

- a) uhrin kuulustellaan ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun rikosilmoitus toimivaltaisille viranomaisille on tehty;
- b) uhrin kuulustelujen lukumäärä pidetään mahdollisimman pienenä ja kuulusteluja järjestetään vain, jos se on ehdottoman välttämätöntä rikosoikeudenkäyntimenettelyjen kannalta;
- c) uhrin mukana voi olla hänen oikeudellinen edustajansa tai tarvittaessa hänen valitsemansa henkilö, ellei kyseisen henkilön osalta ole tehty päinvastaista päätöstä perustelluista syistä.

21 artikla

Haavoittuvan uhrin oikeus suojeluun rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että 18 artiklassa tarkoitettujen haavoittuvien uhrien hyväksi toteutetaan jäljempänä 2 ja 3 kohdassa säädettyjä toimenpiteitä 18 artiklan 4 kohdassa säädetyn henkilökohtaisen arvion perusteella ja oikeudellista harkintavaltaa koskevien sääntöjen mukaisesti.
2. Haavoittuvalle uhrille on tarjottava seuraavien toimenpiteiden toteuttamista rikostutkinnan aikana:
  - a) uhrin kuulustellaan tähän tarkoitukseen suunnitelluissa tai muunnetuissa tiloissa;
  - b) uhrin kuulustelevat tai kuulusteluun osallistuvat asiantuntijat, joilla on tähän asianmukainen koulutus;
  - c) samat henkilöt hoitavat kaikki uhrin kuulustelut, jollei tämä ole hyvän oikeudenkäytön vastaista;
  - d) kaikki seksuaalisen väkivallan uhrin kuulustelut hoitaa samaa sukupuolta oleva henkilö.
3. Haavoittuvalle uhrille on tarjottava seuraavien toimenpiteiden toteuttamista tuomioistuinkäsittelyn aikana:

- a) toimenpiteet uhrin ja syytetyn välisen katsekontaktin välttämiseksi muun muassa todistamisen aikana tarkoituksenmukaisin keinoin, kuten viestintätekniikkaa käyttämällä;
- b) toimenpiteet sen varmistamiseksi, että uhria voidaan kuulla oikeudessa ilman hänen henkilökohtaista läsnäoloaan erityisesti asianmukaisen viestintätekniikan avulla;
- c) toimenpiteet sellaisten uhrin yksityiselämää koskevien kysymysten välttämiseksi, jotka eivät liity rikokseen; ja
- d) toimenpiteet sen mahdollistamiseksi, että asia käsitellään suljetuin ovin.

22 artikla

Haavoittuvan lapsiuhrin oikeus suojeleun rikosoikeudenkäyntimenettelyjen aikana

Jos uhri on lapsi, jäsenvaltioiden on edellä 21 artiklassa säädettyjen toimenpiteiden toteuttamisen lisäksi huolehdittava, että

- a) rikostutkinnassa kaikki uhrin kuulustelut voidaan tallentaa videolle ja että kuulustelujen videotallenteita voidaan käyttää todistusaineistona rikosoikeudenkäynnissä kansallisen lainsäädännön mukaisesti;
- b) rikostutkinnassa ja rikosoikeudenkäynnissä lainkäyttöviranomaiset nimeävät lapsiuhrille erityisedustajan, jos vanhempainvastuunkantajat eivät kansallisen lain mukaan voi edustaa lasta heidän ja lapsiuhrin välisen eturistiriidan vuoksi tai jos lapsi on ilman huoltajaa tai joutunut eroon perheestään.

23 artikla

Oikeus yksityisyyden suojaan

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että lainkäyttöviranomaiset voivat tuomioistuinkäsittelyn aikana hyväksyä asianmukaisia toimenpiteitä uhrin ja hänen perheenjäsentensä yksityisyyden ja valokuvien suojaamiseksi.
2. Jäsenvaltioiden on kannustettava tiedotusvälineitä toteuttamaan itsesääntelytoimenpiteitä uhrien yksityisyyden, henkilökohtaisen koskemattomuuden ja henkilötietojen suojaamiseksi.

6 luku

YLEISET SÄÄNNÖKSET

24 artikla

Lainkäyttäjien koulutus

1. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että poliisit, syyttäjät ja tuomioistuinten henkilöstö saavat sekä yleistä että asiantuntijakoulutusta sellaiselle tasolle asti, jota heidän

yhteytensä uhreihin edellyttävät, jotta he tiedostavat uhrien tarpeet ja kohtelevat heitä puolueettomasti, kunnioittavasti ja ammattitaitoisesti.

2. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että tuomioistuimen jäsenillä on mahdollisuus saada sekä yleistä että asiantuntijakoulutusta, jotta he tiedostavat uhrien tarpeet ja kohtelevat heitä puolueettomasti, kunnioittavasti ja ammattitaitoisesti.
3. Jäsenvaltioiden on toteutettava toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että uhrin tukipalveluja ja korjaavan oikeuden palveluja antavat henkilöt saavat asianmukaista koulutusta sellaiselle tasolle asti, jota heidän yhteytensä uhreihin edellyttävät, ja noudattavat ammatillisia vaatimuksia varmistukseksi, että nämä palvelut annetaan puolueettomasti, kunnioittavasti ja ammattitaitoisesti.
4. Koulutuksessa on käsiteltävä työtehtävien sekä lainkäyttäjän ja uhrin välisten yhteyksien luonteen ja tason mukaan vähintään rikoksen vaikutuksia uhriin, pelottelun sekä toissijaisesti tai toistuvasti uhriksi joutumisen vaaraa ja sitä, miten näitä voidaan välttää, sekä uhrien tukipalvelujen saatavuutta ja merkitystä.

25 artikla

Yhteistyö ja palvelujen koordinointi

1. Jäsenvaltioiden on tehtävä yhteistyötä tehostaakseen uhrin oikeuksien ja etujen suojaamista rikosoikeudenkäyntimenettelyissä tuomioistuinjärjestelmään suoraan kytkeytyvien verkostojen tai uhrien tukijärjestöjen välisten yhteyksien pohjalta sekä uhreihin liittyviä kysymyksiä käsittelevien eurooppalaisten verkostojen avulla.
2. Jäsenvaltioiden on huolehdittava, että ne viranomaiset, jotka työskentelevät uhrien parissa tai antavat heille tukea, työskentelevät yhdessä koordinoitakseen uhrien kohtelua ja minimoidakseen rikoksen kielteiset vaikutukset, toissijaisesti ja toistuvasti uhriksi joutumisen vaaran sekä rasitukset, jotka aiheutuvat uhrille vuorovaikutuksesta rikosoikeudellisten elinten kanssa.

7 luku

LOPPUSÄÄNNÖKSET

26 artikla

Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä

1. Jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään [kahden vuoden kuluttua sen hyväksymisestä].
2. Jäsenvaltioiden on viipymättä toimitettava komissiolle kirjallisina tässä direktiivissä tarkoitetuista kysymyksistä antamansa kansalliset säännökset sekä kyseisiä säännöksiä ja tätä direktiiviä koskeva vastaavuustaulukko.

3. Näissä jäsenvaltioiden antamissa säädöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne virallisesti julkaistaan. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään.

27 artikla

Tietojen ja tilastojen toimittaminen

Jäsenvaltioiden on toimitettava Euroopan komissiolle tiedot kansallisten menettelyjen soveltamisesta rikoksen uhreihin viimeistään [kahden vuoden kuluttua direktiivin hyväksymisestä].

28 artikla

Korvattavat säädökset

Korvataan ihmiskaupan torjunnasta tehty puitepäätos 2001/220/YOS tämän direktiivin hyväksymiseen osallistuvien jäsenvaltioiden osalta, tämän kuitenkaan rajoittamatta jäsenvaltioiden velvoitteita, jotka liittyvät puitepääatöksen kansallisen lainsäädännön osaksi saattamiselle asetettuun määräaikaan.

Tämän direktiivin hyväksymiseen osallistuvien jäsenvaltioiden osalta viittauksia korvattuun puitepääatöseen pidetään viittauksina tähän direktiiviin.

29 artikla

Voimaantulo

Tämä direktiivi tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan unionin virallisessa lehdessä*.

30 artikla

Osoitus

Tämä direktiivi on osoitettu jäsenvaltioille perussopimusten mukaisesti.

Tehty Brysselissä

Euroopan parlamentin puolesta
Puhemies

Neuvoston puolesta
Puheenjohtaja